

Код упоредног осврта на сукобе око прошлости (обрасци, трајност, култура сећања) у различитим срединама најпоучнији су они који су примили теоријски најразвијенији облик. Вероватно су у немачким расправама после 1945. поменута преиспитивања (групна и лична) изражена у најразуђенијем виду (моралном, теоријском и идејно политичком), па могу бити корисна у препознавању и тумачењу сличних процеса у другим срединама. Зато што је најразуђеније, немачко суочавање са фашизмом вишеструко је поучно. Овде би требало приказати неке сегменте немачког суочавања са властитом прошлошћу (фашистичком и социјалистичком), пре свега садржај најотворенијег спора историчара 1986/1997. у тзв. *Historikerstreit*, а затим и сличне идејне сукобе у још неколико земаља деведесетих година (Швајцарска, Аустрија, Русија, Јапан). Смена епохалне свести на крају 20. века подстакла је слична настојања за прераду (растерећење или демонизовање) прошлости у различитим срединама, али ти процеси били су различито идејнополитички драматични и теоријски поучни. Ретке су биле средине где су превладавање прошлости и сукоби сећања заострени до nelaгоде или стида због одговорности властите нације у масовним злочинима. Стваралачка интелигенција је далеко чешће наметала превладавање прошлости по реваншистичком обрасцу пркосног поноса. У Југославији је још тешко очекивати организовано идејно подстицање промишљања групног стида због непосусталости и раширености уверења да је у минулом грађанском рату управо сопствена нација била у праву. Није мала одговорност стваралачке интелигенције што је свуда у бившим југословенским републикама уместо осећаја nelaгодности и стида због подстицања грађанског рата устоличен непревладани „патриотизам” и квазиисториографски осмишљени реваншизам као непресушни балкански конфликтни потенцијал. Мисао о друштву мора развијати културу саосећања и са жртвама других нација и културу дистанцирања од починилаца упркос породичним и националним везама. Иначе ће и наша, као и историја сећања СР Немачке, бити не само историја друштва оптерећеног страхом од стида него и историја поновљеног искључења непоштованих жртава.

Олга Зиројевић

Педесет година Оријенталног института у Сарајеву

Пре 50 година (август 1950) основан је Оријентални институт у Сарајеву, једна од најзначајнијих институција друштвених наука на балканским просторима. Сходно свом имену, задатак му је био да изучава оријенталистику, а то код нас подразумева проучавање наше културне баштине, опште и културне историје Босне и Балкана у целини у доба османске владавине. „Рад Оријенталног института” – истиче његов данашњи директор др Бехија Златар – „може се подијелити у два периода: први, од оснивања 1950. па до избијања агресије на нашу земљу и други – од 17. маја 1992. године, када се догодила трагедија, незамислива у модерној историји Европе, када је Оријентални институт погођен навођеном ракетом и запаљен и када су изгорјели сви фондови и његова цјелокупна имовина” (*Оријентални институти у Сарајеву 1950–2000*, 9).

А ту имовину – која је ненадокнадива и која је преживела многе ратове и похаре – чинили су: рукописна збирка са 5.263 кодекса манускрипата на арапском, турском и персијском језику (једна од најбогатијих рукописних збирки на Балкану у којој су биле заступљене све научне и теолошке дисциплине и више аутографа домаћих аутора); збирка *Manuscripta turcica* од 7.156 документа за период од 16. до 19. века (прворазредни оригинални извор за историју Босне и Херцеговине); Збирка **сицила**, односно протокола месних судова (укупно 66 за период од 17. до 19. века); **Вилајетски архив** (са око 200.000 докумената, који су се односили на последњих тридесет година османске владавине у Босни и Херцеговини); збирка **Тапија** (докумената о поседовању земљишта на подручју свих кадилука у Босни и Херцеговини у другој половини 19. века, са назначеним именом власника, врстом земљишта и површином које је оно обухватало).

Поред те оригиналне грађе, која је, у времену од 11. до 20. века, настајала широм света, Архив Оријенталног института поседовао је и фотокопије и микрофилмовану грађу из других архива и установа (Истанбул, Анкара, Загреб, Дубровник, Скопље, Беч, Париз).

И Библиотека Оријенталног института – са више од 15.000 књига – била је једна од истакнутијих на овим просторима. Рад у Институту био је организован у одељењима: Филолошко одељење, Хисторијско одељење, Одељење за документацију, Реферат за Блиски и Средњи исток и Реферат за оријенталну умјетност. Данас Институт има само Хисторијско и Филолошко одељење, уз оно за библиотеку и документацију.

Резултате свога рада сарадници Оријенталног института – готово сви најбољи оријенталисти са ових простора – објављивали су у часопису *Прилози за оријенталну филологију* (који је покренут одмах након оснивања Института и који је ослањајући се на издавачку кућу Brill, један од 30 рефералних часописа из области друштвених наука који се објављују у свету).

Осим у часопису (засад је изашло 48 бројева) сарадници Оријенталног института резултате својих истраживања објављују и у серији *Monumenta Turcica Historiam Slavorum Meridionalium Illustrantia* (11 књига историјских извора од изузетног значаја за проучавање историје Балкана) и едицији *Посебна издања* (23 монографије: књижевност, историја, историјски извори, каталози, библиографије, Куран).

Оријентални институт је повремено организовао и научне скупове, а један од њих – *Пола миленија Сарајева* – одржан је у марту 1993. године, у време опсаде и тешког гранатирања тога града.

И педесетогодишњица постојања Института обележена је, минулог октобра, издавањем лепо опремљене двојезичне (босански и енглески) споменице (*Оријентални институт 1950–2000*) дводневним научним скупом *Босанскохерцеговачка оријенталистика, резултати и перспективе*, са двадесетак учесника из Сарајева, Турске, Немачке, Аустрије, Холандије, СР Југославије.

У пригодном говору, директор Института одала је посебно признање академику Браниславу Ђурђевићу као најзаслужнијем за почетак рада Оријенталног института као самосталне научне установе.

О ИДЕЈАМА И КЊИГАМА ON IDEAS AND BOOKS

Зоран Јањетић

Franz Herre, *Prinz Eugen. Europas heimlicher Herrscher, Bergisch Gladbach (Bastei Luebbe), 2000, str. 399.*

Принц Еуген Савојски (чије име је код нас незаслужено окаљано војевањем истоимене SS-дивизије) несумњиво иде у ред највећих европских војсковођа. Због тога није чудо што о њему постоји прилично опширна литература. Стандардна биографија је петотомно дело Макса Браубаха (Max Braubach).¹ Пропратни радови истог аутора о епохи у којој је живео и делао принц Еуген допуњују слику о њему и његовом времену.² Постоји о томе и обимна збирка докумената,³ и низ других радова. Проблем са свим тим делима је то што су она писана за научну публику која се уско стручно бави управо епохом принца Еугена. Општеобразованом читаоцу, студенту историје, па и историчару који се не бави непосредно крајем XVII и првом половином XVIII века та дела су преопширна. То је био разлог што се Франц Хере прихватио писања једне условно речено популарне, али ипак на тренутним научним сазнањима засноване биографије великог војсковође и државника. Треба одмах рећи да му је то изванредно пошло за руком. Обиман материјал својих претходника он је успео да конзистентно и приповедачки лепо сажме на за обичног читаоца прихватљивих 370 страна текста.

Књига је подељена на шеснаест поглавља која делом хронолошки, а делом тематски обрађују личност, живот и дело принца Еугена. Прво поглавље (стр. 7–9), у ствари, представља мали литерарни увод у дело. Биографија у правом смислу почиње у другом поглављу обавезним (не предугим) прегледом предака, јунаковим рођењем, дечаштвом и младошћу (стр. 9–32). Наредних девет поглавља прате Еугенов живот и каријеру у хабзбуршкој служби до њеног самог врхунца (стр. 33–259).

¹ Max Braubach, *Prinz Eugen von Savoyen*, I–V, Wien, München 1963–1965.

² *Geschichte und Abenteuer: Gestalten um Prinzen Eugen*, München 1950; *Die Geheimdiplomatie des Prinzen Eugen von Savoyen*, Köln, Opladen 1962; *Diplomatie und geistiges Leben in 17. und 18. Jahrhundert*, Bonn 1969; *Versailles und Wien von Ludwig XIV. bis Kauniz*, Bonn 1952; *Die Bedeutung von Subsidien im Spanischen Erbfolgekrieg*, Bonn 1923.

³ Alfred Arneth, *Prinz Eugen von Savoyen*, I–III, Wien 1864.